

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет економічних наук
Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

На тему: « **Структурно-функціональні диспропорції у банківській системі України та їх наслідки для економічної динаміки** »

Виконав: студент 4-го року навчання,

Спеціальності

051 Економіка

Осокін Іван Олександрович

Керівник Зимовець В. В.

доктор економічних наук

Рецензент Єршова Є.Г.

Кваліфікаційна робота захищена з

Оцінкою: 92 (А) відмінно

Секретар ЕК Шинкар З.Є.

«04» червня 2021 р.

Київ 2021р.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретична частина.....	5
1.1 Роль банківської системи в економічному розвитку.....	5
1.2 Структура та основі функції банківської системи.....	10
1.3. Сучасні банківські системи зарубіжних країн: огляд структури та функцій.....	14
Розділ 2. Функціональна спроможність банківської системи України.....	22
2.1 Розвиток банківської системи України: тенденції та чинники.....	22
2.2 Порівняльний аналіз банківських систем України і зарубіжних країн.....	28
2.3 Структурні дисбаланси і функціональні обмеження банківської системи України.....	33
Розділ 3. Моделювання впливу структурно-функціональних диспропорцій на економічний розвиток України.....	36
3.1 Опис параметрів моделі.....	36
3.2 Результати моделювання впливу структурно-функціональних диспропорцій на економічний розвиток.....	38
3.3 Практичні рекомендації щодо усунення структурно-функціональних диспропорцій у банківській системі України.....	45
Висновки.....	47
Список використаних джерел.....	49
Додатки.....	53

Вступ

У контексті останніх глобальних фінансових криз та їх наслідку для світової економіки ми мали змогу побачити ще раз важливість фінансового сектору не тільки для брокерів, міжнародних банків чи страхових компаній, а й для реального сектору економіки. Виконуючи свої функції, фінансовий сектор надає широкий спектр можливостей для залучення вільних ресурсів з міжнародного ринку, страхування ризиків, просунутих моделей фінансування бізнесових потреб приватних нефінансових підприємств.

Якщо говорити про фінансовий сектор в Україні, то почасти у політиків чи пересічних громадян, не пов'язаних з економікою як науковою сферою, це поняття ототожнюється з банківським сектором. Це і не дивно, оскільки абсолютна більшість активів та зобов'язань фінансового сектору України - це активи та зобов'язання банківського сектору. Страхова та інші допоміжні фінансові діяльності, наприклад діяльність фондової біржі, знаходяться чи у зародковому стані, чи у в летаргічному сні, виходячи з їх сукупної частки у фінансовому секторі. Уже такий стан справ значно обмежує широкий спектр можливостей для розвитку реального сектору, який доступний у розвинутих країнах, починаючи від страхування різноманітних видів ризику, закінчуючи обмеженим доступом до міжнародного ринку капіталу для фінансування своїх цілей.

Виходячи з такої ситуації на фінансовому ринку України, важливо дослідити чи функціонує банківський сектор на повну потужність чи забезпечує потреби, які він в теорії має забезпечувати, всіх економічних агентів на ринку. Важливо проаналізувати диспропорції у банківській системі та визначити те, як їх наявність впливає на економічний розвиток.

Об'єктом дослідження є роль банківської системи України в економічному розвитку, предметом – структурно-функціональні диспропорції в банківській системі України у їх взаємозв'язку з економічною динамікою.

Мета роботи – дослідити та проаналізувати вплив структурно-функціональних диспропорцій у банківській системі України на економічну динаміку і визначити заходи щодо їх усунення.

Завданнями дослідження є розкриття понять структурно-функціональних диспропорцій у банківській системі, дослідження їх взаємозв'язку з економічним зростанням, огляд структури та функції банківських системи зарубіжних країн, вивчення міжнародного досвіду щодо реформування банківської системи; визначення особливостей і структурно-функціональних диспропорцій у банківській системі України; перевірка гіпотези, що різні види диспропорцій у банківській сфері впливають на економічний розвиток, за допомогою економетричного моделювання та розробка рекомендацій для України. Методи дослідження у роботі – теоретичний, порівняльний аналіз, емпірико-аналітичний.

Розділ 1. Теоретична частина

1.1 Роль банківської системи в економічному розвитку

Досліджуючи різні аспекти, які впливають на економічну динаміку та розвиток у державі, рано чи пізно можна прийти до явища банківського сектору у фінансовій системі економіки. Прикладом цього можна описати одну з найбільш загальновизнаних моделей економічного зростання, модель Солоу. Заснована на виробничій функції, вона також вказує на значимий зв'язок економічного зростання та обсягу капіталу, капіталоозброєності працівників у економіці. Хоч це не один фактор зростання, проте інші фактори: технологічний розвиток, приріст населення, норма амортизації, є змінними, що у моделі є екзогенними та на практиці доволі нееластичними щоб змінюватись. Відповідно, для економічного зростання потрібно забезпечити всі умови для бізнесу для залучення вільних коштів для модернізації, покращення капіталоозброєності, покращення у управлінських практиках, фінансовий сектор та банківський, як його складова, як раз і існують для таких цілей.

Інша модель інноваційного економічного розвитку Ромера пропонує вихід з деяких глухих кутів з закритої моделі Солоу. Застояючись на точці рівноваги між об'ємом приросту капіталу та його вибуттям, країна зростає лише за рахунок екзогенних факторів росту. Покращена модель Солоу для відкритої економіки говорить нам про те, що надлишок капіталу розвинуті країни можуть інвестувати в менш розвинуті економіки, де віддача від капіталу більша. Проте, як показує практика, найбільші перетоки капіталу проходять між розвинутими країнами, оскільки їх сектор НДДКР здатний поглинати більші обсяги, ніж потребує традиційний реальний сектор і цей сектор здатний приносити надприбутки набагато більші, ніж вкладення в ринки, що розвиваються. Отже, не зважаючи на те, що з введенням в економічну думку парадигму інноваційного розвитку, процеси міжнародного та внутрішнього переливів капіталу досі не втратили своєї актуальності та важливості, а, отже, і інституції, які забезпечують переливання ресурсів між різними контрагентами, також життєво необхідні.

Розкриваючи роль банківської системи країни, варто надати різні точки зору та трактування даної категорії. Так, О.В. Дзюблюк виокремлює два підходи у розумінні поняття банківської системи серед науковців: за першим банківська система – сукупність функціонуючих банків в країні, що на думку автора і з цим важко не погодитись, занадто загальне визначення. За другим, ширшим визначенням, банківська система – сукупність «комерційних банків і спеціалізованих кредитно-фінансових інститутів» [5, с. 79]. Щодо другого автор зазначає, що дане визначення допускає включення у банківську систему ломбардів, кас взаємодопомоги і схожих інституцій, які що по визначенню, що по своїй економічній суті належать до категорії небанківської фінансової системи і являються спеціалізованими кредитно-фінансовими закладами. У такому разі банківська система ототожнюється з кредитною та необґрунтовано розширюється, шкодить, що економічному розумінню категорії банківської системи. Як кредитні відносини не обмежуються банками та їх обов'язковою залученістю, так і банки не обмежуються кредитними послугами. Автор пропонує наступне визначення банківської системи «сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою забезпечення можливості ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ» [5, с. 82]. На основі такого визначення дається краще розуміння того, що банківська система не просто сукупність банків, що вона не виконує ті ж самі функції, що і окремий банк.

Мордань Є.Ю в свою чергу виділяє три підходи у розумінні вітчизняних та зарубіжних вчених щодо поняття банківської системи: функціональний, системний та інституційний [6, с. 339]. Інституційний підхід виходить з того, що розуміти сутність банківської системи треба з визначення її складових. Як ми зазначали вище, що до банківської системи помилково відносять небанківські фінансові інституції, що також мають функцію кредитування, так і Мордань зазначає, що серед науковців немає усталеного вирішення щодо того, чи включати кредитні спілки, ломбарди, кредитні товариства у множину банківської системи. Системний підхід,

узагальнено, дає визначення банківської системи як «ключову динамічну складову фінансової системи, що історично формується під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, які відбуваються в країні, є цілісною сукупністю усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи, з метою ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, а також досягнення економічної та соціальної ефективності діяльності» [6, с. 340]. Даний підхід дає змогу розширити розуміння сутності банківської системи, виокремити те, що система банків – це не лише сукупність банків, вона виконує додаткові функції, які є на якісно вищому рівні, ніж у одного банку. Автор зазначає, що за такого трактування банківська система є підсистемою кредитної, оскільки вона має забезпечувати ефективне функціонування та стабільність банківських установ, грошово-кредитних сфер, кредитно-розрахункових діяльностей. Функціональний підхід уточнює те, що сукупність банківських установ має певні функції, які виконує банківська система: накопичення та передачу вільних фінансових ресурсів, які направляються та залучаються для економічного розвитку, як це можливо раціонально, оптимально та ефективно. У цього підходу є доволі великий теоретичний недолік, з однієї сторони він занадто широкий, оскільки небанківські установи також виконують подібні функції залучення вільних ресурсів, з іншої сторони, цей підхід недостатньо описує специфіку функціонування саме банківської системи, які зазначались у системному підході. Тож надалі можемо послуговуватись системним підходом до розгляду поняття банківської системи.

На думку багатьох вчених, які внесли фундаментальні вклади в розуміння природи економічного розвитку та природи циклічних коливань, саме коливання у банківському секторі визначають подальший розвиток у реальному виробничому секторі. Видатний вчений М. Туган-Барановський одним із перших відмітив зв'язок між зміною нагромадження валових інвестицій та національним доходом, що проявляється у розгортанні нової фази економічного циклу [11]. Таким чином, вченим на межі 19-20ст вже було встановлено зв'язок між фінансовими та виробничими кризами, що економічний спад починається за умов вичерпання інвестиційних ресурсів (банківські кредити та заощадження) [12].

Роль банківської системи не варто обмежувати, розглядаючи її лише як сукупність фінансових установ, що максимізуючи власний прибуток, стимулюють економічну діяльність реального сектору та збільшують добробут населення. Банківська система є провідником до інших сфер економіки державної політики, зокрема монетарної [4, с. 5]. Реагуючи на інтервенції з боку уряду на валютному ринку, ринку боргових цінних паперів, зміну облікової ставки центрального банку, банки відповідно змінюють власні політики з залучення та надання ресурсів, змінюючи позикові ставки, норми резервування, забезпеченні іпотечного кредитування. Усі дані зміни провокують стимули або стримування реального сектору економіки, таким чином політика уряду опосередковано впливає на економічний розвиток у країні. Більше того, окрім монетарних методів впливу на банківську систему, а відповідно і реальний сектор, уряд через адміністративні регулювання може здійснювати свій вплив. Так, заборони чи дозволи на надання кредитів у іноземній валюті для населення, також впливають на активність кредитної політики банків, зміну управлінської практики, пріоритетів у залученні ресурсів з ринку.

Банківська система відіграє значну інфраструктурну роль і у грошовому ринку країни, це проявляється більш у якісних змінах в економіці: забезпечення оборотності платіжних засобів, нормалізації грошового обігу, прискорення обертання капіталу у функціонуванні виробничого процесу [1]. Забезпечення розрахунків не стосується лише торгівельної сфери, банківська система обслуговує більшість трансакцій в економіці: перекази, розрахунки між підприємствами і т.д. Щодо готівки, то грошовий агрегат M0 у розвинутих країнах у грошовій масі становить 4-7% [2, с. 72], що говорить про незначні об'єми трансакцій, які оминають банківську систему розвинутих держав. Відповідно нормальне функціонування сучасної економічної системи неможливе без стабільної та здорової банківської системи.

Банківська діяльність заснована на взаємній довірі клієнта та банку, це призводить до закріплення дисципліни у дотриманні умов договорів та зобов'язань з

платежів. Певної мірою це можна назвати виховною роллю банків у імплементації та поширенні довірчих відносин у економіці.

За стабільної економічної ситуації в країні, ріст економіки стимулюється за рахунок «фінансіалізації» економіки, тобто збільшення частки фінансового сектору, відповідно і банківського, у ВВП країни [3, с.202]. Це проявляється у створенні більш інноваційних кредитних продуктів, збільшення обсягів різних видів кредитування та суміжних інструментів. Вони у свою чергу стимулюють не лише інвестиційні процеси, а й мультиплікативно збільшують сукупний попит (через споживчі кредити), акумулюючи ресурси від тих контрагентів, що вже здійснили потрібні витрати і заощадження передали до банківської системи.

Підсумовуючи роль банківської системи, то загалом, вона існує для зниження трансакційних витрат та для зменшення інформаційних диспропорцій, асиметрії інформації, які стосуються процесів залучення вільних ресурсів, їх розподілу, обслуговування грошово-кредитних відносин і багатьох пов'язаних процесів.

1.2 Структура та основі функції банківської системи

Як ми вже могли побачити, у багатьох дослідження поняття банківської системи трактується з різних сторін та підходів, одним із таких є підхід визначення банківської системи через структурні елементи та функції даної системи. Численні дослідження групують, поділяють функції та структуру банківської системи за різними критеріями.

Так, Р. Кучер, досліджуючи вплив банківської системи на економіку, виокремлює наступні функції банківської системи [1, с. 64]: переміщення між кордонами країн, різних галузей фінансових ресурсів; керування ризиками, розробка, впровадження підтримка нових методологій у цій сфері; запровадження механізмів об'єднання та розподіл між контрагентами на ринку вільних фінансових ресурсів; покращення клірингу, проведення розрахунків, запровадження нових їх способів, підтримка платіжних систем для їх безперервної діяльності; координація децентралізованого процесу з приймання рішень поміж різних галузей економіки, забезпечуючи постачання інформації про ціни.

І.В. Краснова відмічає, що у науковому доробку щодо даного питання можна виділити наступні функції [7, с. 64]: акумуляція і створення запасів заощаджень; розподіл цих запасів фінансового капіталу та направлення рішень яким інвестиційним проектам надати перевагу; сприяння торгівлі товарами чи послугами; контроль за інвестиційними проектами, його управління та допомога у період після надання фінансових ресурсів; забезпечення шляхів диверсифікації, страхуванню та розподілу ризиків, торгівлі фінансовими інструментами. Останній пункт важко безпосередньо віднести до основних функцій банківської системи, оскільки вона не є вирішальним контрагентом на ринку похідних фінансових інструментів. Банківська система є одним із учасників, на ряду з біржами, укладаючи на них свої контракти та надаючи доступ своїх клієнтів до торгівлі цінними паперами.

Більш загально та об'ємно, Є. Ю. Мордань виділив функції банківської системи, виходячи з економічних систем, на які впливає банківська: трансформаційна, емісійна, стабілізаційна [6, с. 341].

Щодо трансформаційної функції, то це процес вивільнення з валових заощаджень, ресурсів для кредитування інших суб'єктів, трансформація полягає не тільки у тимчасовій зміні користувачів фінансового капіталу, а й у зміні розміру цього капіталу (сплачуються відсотки за залучення та надання коштів), зміні ризиковості капіталу та місця його подальшого розміщення, користування.

Функція емісії проявляється у зміні маси грошей у економіці, пропозиції грошей у відповідь на попит з боку контрагентів на ринку та регулювань центрального банку (зміна норми резервування, облікової ставки, операцій на відкритому ринку цінних паперів і т.д.).

Функція стабілізації полягає у тому, що ризикова банківська діяльність має спиратись на найкращі методи управління ризиками, регулюватись задля забезпечення стабільності даної сфери. Останній пункт, на нашу думку, слід віднести все ж таки до компетенцій та функцій центрального банку та інших регуляторів, оскільки вони розробляють вимоги до ведення банківської діяльності, навіть та ж норма резервування встановлюється не лише для обмеження грошової маси, а й для зменшення ризиковості ведення банківської справи. Звісно, банки розробляють власні методи управління, покращення ефективності, проте, це не уніфікована загальна практика, яку переймають усі інші банки, більшість банків не володіють усією інформацією про кредитно-грошовий ринок та загальну кон'юнктуру в економіці країни, від чого загальна вразливість та ризиковість системи збільшується. Проте, оскільки центральний банк також відносить до банківської системи, про що ми поговоримо далі, то дану функцію для банківської системи загалом можна зараховувати як таку, за яку банківська система відповідальна.

Багато схожих визначень надають і інші дослідники даного питання Н.С. Меда [8, с. 150], О.І. Бондарчук [9, с. 546], Г.Т. Карчева [10, с. 26] і багато інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

Як дослідження функцій банківської системи необхідне для всеохоплюючого розуміння даного явища, виявлення критеріїв для оцінки ефективності функціонування банківської системи, так і дослідження структури важливе для

виявлення невідповідностей зі здоровим функціонуванням, виконання визначених функцій та цілей самої банківської системи та фінансової як її складової.

Організація та побудова банківських систем на сьогодні базується на таких принципах: заснована на двох рівнях, чіткий розподіл компетенцій та функцій комерційних банків та центрального банку, регулювання і нагляд за діяльністю всіх інших банків центральним банком, центральний банк не конкурує зі всіма іншими банками та не надає ніяких преференцій. Звісно у історичній практиці існували і існують країни з плановою економікою, у яких однорівнева структура банківської системи, горизонтально поділена на банки з чітко визначеними функціями, спеціалізаціями.

Дворівнева структура найбільш поширена та характерна для країн з ринковою економікою [10, с. 30], вона означає, що є два рівні цієї системи з центральним банком на першому та всім іншими банками на другому рівні. Для кожного рівня та, відповідно, інституцій які в ньому знаходяться законодавчо закріплюються та розмежовуються відповідні обов'язки, функції, компетенції.

Для першого рівня, центральний банк позиціонується як орган регулювання банківської діяльності; орган регулювання та контролю валютного ринку; центр акумуляції статистичних даних про грошову та банківську систему; центр емісії, розрахунків та касових операцій. Форма власності центрального банку може бути або державною (Національний Банк України), або акціонерною (Федеральна резервна система США).

Для другого рівня, всі інші банки, в тому числі і філії банків з іноземним капіталом, виконують решту функцій з обслуговування потреб економічних контрагентів, фірм, домашніх господарств і т.д, залучення та трансформації вільних фінансових ресурсів. Далі банки можна розділяти за спеціалізацією: універсальні, ощадні, довірчого управління; формою власності: державні, комерційні, кооперативні; за часткою іноземного капіталу; розміром активів;

Щодо української практики, то спеціалізація базується на таких критеріях: відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні, розділ 8, глава 1, пункт 1.1, якщо «банк набуває статусу спеціалізованого ощадного

банку, якщо більше ніж 50 відсотків пасивів банку є вкладками фізичних осіб (незалежно від типу активів)». Якщо «банк набуває статусу спеціалізованого банку довірчого управління, якщо обсяг операцій за договорами довірчого управління становить 50 і більше відсотків сукупних активів банку» [13].

Отже, як висновок, можемо узагальнити основні функції банківської системи, вони полягають у: забезпеченні грошового обороту в економіці (через забезпечення трансакцій між контрагентами та регулювання пропозиції грошей; підтримку міжнародних платіжних систем); акумуляції та перерозподілу вільних фінансових ресурсів та зменшення асиметрії інформації про ціни на фінансові ресурси; встановлення цілей та їх досягнення щодо інфляційної та валютної політики; досягнення стабільності у діяльності банківської системи та довіри з боку нефінансових корпорацій та населення.

Відповідно, структурно-функціональні диспропорції у банківській можна визначити через нездатність ефективно виконувати вищезазначені функції через накопичені невирішені проблеми у різних аспектах діяльності банківської системи. У наступних підрозділах ми емпірично дослідимо структурно-функціональні диспропорції для банківських систем, які проявляються у таких показниках: відношення банківських кредитів до ВВП, частка кредитів бізнесу в активах банків, частка вкладень у державні цінні папери в активах банків.

1.3 Сучасні банківські системи зарубіжних країн: огляд структури та функцій

Період до і після Глобальної фінансової кризи 2008-2009 років банківська система характеризувалась процесами лібералізації, глобалізації та концентрації банківського капіталу. Вищезазначені явища концентрації почалися до кризи та підсилювались після неї, оскільки багато банків були на грані банкрутства через збільшення ризиковості ведення діяльності. Деякі дослідження вказують на стійку тенденцію до спадання чистих доходів банківського сектору [14, с. 2], особливо у статті відсоткового доходу, що і спровокувало на більш ризикову діяльність банківського сектору у пошуку альтернативних способів збільшити чисті доходи. Розглянемо приклади на найбільш розвинутих країнах та країнах з найбільш динамічним розвитком, яка структура та функції їх банківських систем та як вони забезпечують економічний розвиток у цих регіонах.

Почнемо розгляд банківських систем з флагмана світової економіки – США. Як у більшості країн з ринковою економікою, вона – дворівнева, на першому рівні знаходиться Федеральна резервна система, що виконує функції центрального банку. На ряду з нею, є ще дві комісії: Федеральна корпорація зі страхування депозитів та Контролер грошового обігу [15, с. 626], що також відповідальні за регулювання кредитно-грошової сфери та банківської діяльності в тому числі. ФРС складається з 12 федеральних резервних банків, основними функціями (на ряду зі стандартними функціями центральних банків) яких є контроль за діяльністю комерційних банків та банків з іноземним капіталом, зберігання та управління резервами країни, кредитування комерційних банків, контроль грошово-кредитної політики і т.д. ФРС є незалежним від уряду органом, але звітує Конгресу. Щодо другого рівня, то роль держави, державних банків є доволі значною: за її участі утворюють спеціальні банки задля підтримки та стимулювання окремих галузей економіки, наприклад зовнішньо-торгівельної діяльності чи агропромислового комплексу [16, с. 234]. Задля стимулювання зовнішньої торгівлі був утворений Експортно-Імпортний банк з філіями в багатьох країнах-торгових партнерах задля кредитування потенційних

споживачів американської продукції, посередництва у підписанні торгівельних договорів. Також роль держави проявилась у банківській системі під час світової фінансової кризи, коли викупувались частки банків, як були too big to fall, мали стратегічне значення для економіки країни і або не могли бути поглинуті іншими банками, або це було б неприпустимо з точки зору монополізації банківського сектору. Відповідно ФРС за допомогою новоутвореного Фонду державної допомоги викупували чи страхували проблемні активи банків.

Дослідники виділяють дві категорії банків на другому рівні [15, с. 627]: спеціалізовані банки, які займаються певним видами банківських операцій та універсальні, що займаються усіма видами операцій. Також особливістю в структурі та функціях банківської системи США виділяється роль регіональних банків, що функціонують в межах одного або кількох штатів. Варто зазначити, що отримується дозвіл на банківську діяльність саме від місцевих органів влади, влади певного штату. Діяльність та відповідно, дохідність і ризиковість регулюється з боку місцевої влади штату та, на ряду з певними обмеженнями, надає і преференції задля захисту від міжрегіональних великих банківських структур. Така особливість дає переваги у розвитку для всіх штатів, регіональної спеціалізації в залежності від інших конкурентних переваг та врівноваження розвитку між різними штатами.

Щодо емпіричних характеристик, то ситуація у банківській системі США наступна та показана у таблиці 1.1:

Зміна основних показників банківської системи в економіці США в період
2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Кредити комерційних банків, млрд дол. США	11717,2	12444,8	12932,3	13808,4
ВВП, млрд дол. США	18224,7	18714,96	19519,35	20580,16
Кредити комерційних банків до ВВП	0,642929	0,664965	0,662537	0,670957
Кредити бізнесу, млрд дол. США	1977,1	2097,1	2120	2301,7
Активи банків,	15535,4	15948,7	16760,9	16954,9

млрд дол. США				
Кредити бізнесу до активів банків	0,127264	0,13149	0,126485	0,135754
Вкладення банків у державні цінні папери, млрд дол. США	2220,1	2422,6	2535,4	2673,4
Активи банків, млрд дол. США	15535,4	15948,7	16760,9	16954,9
Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків	0,142906	0,1519	0,151269	0,157677

Табл 1.1, побудовано на основі даних з джерела 21

З таблиці 1.1 бачимо, що коефіцієнт відношення кредитів комерційних банків до ВВП США поступово зростає від 64,3% до 67,1%, по відношенню до інших розвинутих країн, наприклад Данії та Японії, цей показник відповідно складає 180% та 187% [22, с. 20]. Проте дані невисокі показники можна пояснити набагато більшим різноманіттям джерел фінансування потреб населення та бізнесу, на противагу більш банкоцентричним фінансовим системам інших розвинутих країн. Щодо співвідношення кредитів бізнесу до загальних активів банків, то воно зросло незначним чином за досліджуваний період, з 12,7% до 13,5%, що є меншим за зростання частки вкладень у державні цінні папери (стаття Treasury and agency securities) з 14,2% до 15,7%. Першу незначну частку можна також пояснити ширшим спектром джерел залучення додаткових фінансових ресурсів для підприємств, одним з найбільшим фондових ринків для первинного розміщення акцій компаній, широких програм підтримки пріоритетних галузей економіки (як ми бачили приклад зі спеціальним Експортно-Імпортним банком) для середніх та малих підприємств. Високі показники останнього показника можна пояснити наслідками Глобальної фінансової кризи, коли Федеральна резервна система рятувала банківську систему та вливала сотні мільярдів у цей сектор. Для наочності наслідків кризи, подивимось дані з таблиці 1.2.

Зміна відношення владень у державні цінні папери до загальних активів банків
за період 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Вкладення банків у державні цінні папери	1112	1232,3	1423	1615	1700
Активи банків	10864,5	12321	11665,6	11957,3	12381,4
Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків	0,1023	0,1000	0,1219	0,1350	0,1373

Табл 1.2, побудовано на основі даних з джерела 21

Бачимо, що з кінця 2007 року коефіцієнт зріс майже на 50% по відношенню до 2015, найбільше показник зріс за період 2009-2010 років, який і характеризувався значними фінансуваннями кризових банків (викупуванням проблемних активів в обмін на державні облігації) та зростанням ролі держави у банківському секторі.

Цікавий приклад банківської системи можна побачити у другій за розміром економіці та такій, що найдовше розвивається значними темпами, економіці КНР. Варто зазначити, що банки США та Китаю є одними з найбільших з точки зору акумульованих активів та власного капіталу. У 2018 році, за розміром власного капіталу, 5 банків з найбільшим об'ємом були з США та 5 з КНР, власний капітал яких вимірювався у сотнях мільярдів доларів США. За розміром активів у тому ж році з топ-10, китайські банки зайняли перші 4 місця, об'єми вимірювались у трильйонах доларів США [17, с. 172]. Отож, ігнорувати таку велику та унікальну банківську систему неможливо. Її неможливо однозначно підставити під однорівневу або дворівневу систему, що характеризує політичний та економічний устрій Китаю, після реформ у 90-х функціонує обмежена кількість державних спеціалізованих банків, приватних акціонерних товариств, що займаються банківською діяльністю, регіональних (міських) приватних комерційних банків, кредитних кооперативів та міжнародних банків, що були допущені до ринку після реформ з лібералізації економіки та зменшення її закритості [18, с.26]. Державні спеціалізовані банки відповідають за стимулювання, кредитування, обслуговування

визначених галузей економіки, наприклад Банк розвитку сільського господарства Китаю, Експортно-Імпортний банк Китаю, Банк розвитку Китаю, всього їх п'ять.

Регуляція цих основних банків проводиться від Комісії з регулювання банківської діяльності Китаю, що певною мірою перебирає на себе класичні функції центральних банків у інших економіках. Разом з цією комісією три державні банки визначають монетарну політику і регулювання банківської системи. За роки бурного розвитку у банківській системі Китаю накопичились хронічні проблеми від постійного стимулювання економіки. Так, державні банки, які оперують 70% усіх фінансових активів та зобов'язань економіки КНР, накопичили значну частку неплатоспроможних кредитів та високі операційні витрати через бюрократизацію та великі організаційні структури в державних банках [18, с. 27].

У цифрах, характеристики нестандартної банківської системи КНР зображено в таблиці 1.3.

Зміна основних показників банківської системи в економіці КНР в період 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Кредити комерційних банків, млрд дол. США	20566	23039	27364	28634
ВВП, млрд дол. США	11062	11233	12310	13895
Кредити комерційних банків до ВВП	1,86	2,05	2,22	2,06
Кредити бізнесу, млрд дол. США	16206	16790	19803	21092
Активи банків, млрд дол. США	26960	28970	31040	32900
Кредити бізнесу до активів банків	0,601	0,580	0,638	0,641
Вкладення банків у державні цінні папери, млрд дол. США	1517	2338	3149	3662
Активи банків, млрд дол. США	26960	28970	31040	32900
Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків	0,056	0,081	0,101	0,111

Табл 1.3, побудовано на основі 34, 35, 36, 37

Бачимо, що можна виділити високий коефіцієнт відношення обсягів наданих кредитів до ВВП КНР, як наслідок того, що державні найбільші банки, на які припадає значна частка ринку, мають одну з головних задач – постійне

стимулювання економіки у своїх галузях, зростання капіталоозброєності та продуктивності праці. Проте, державні банки мають тенденцію до кредитування великих та середніх державних підприємств, оцінюючи це як більш надійну інвестицію, через що у КНР поширений тіньовий ринок кредитування для малих підприємств та краудлендінг, P2P [38]. Відношення кредитів бізнесу до загальних активів банків також в межах, які характеризують банківську систему, як таку, що виконує свої функції з акумуляції, перерозподілу і направлення фінансових ресурсів у виробничий капітал, реальну економіку. У порівнянні з США, частка кредитів у активах на кінець досліджуваного періоду менша, та у динаміці не постійно зростаюча, що може вказувати на її меншу стабільність, оскільки в банківській системі інша модель фінансування, менш ліберальна та ринкова. Щодо частки в активах державних цінних паперів, то вона нижча, проте зі швидшими темпами зростання – за досліджуваний період, у США ця частка зросла на 10%, у КНР майже вдвічі. Враховуючи особливості політичного та економічного устрою, то дане явище не критично впливатиме на наявність чи відсутність ефекту витіснення інвестицій з банківського сектору, оскільки за нестачі ресурсів в державних банках, ця проблема вирішується командно-адміністративними методами.

Розглянемо банківську систему найбільш розвинутої економіки Європи, Німеччини. Цей приклад цікавий тим, що центральний банк Німеччини, Бундесбанк, має кооперуватись з іншими центральними банками країн зони євро, відповідно дії щодо змінення облікової ставки приймаються на основі індикативних показників, наприклад середньорічної інфляції, для всієї зони євро.

Як для багатьох країн, банківська система Німеччини займає значну частину фінансового сектору, відповідно саме вона акумулює найбільшу частку валових заощаджень та грає найбільшу роль у інвестуванні у реальний сектор економіки. Співпраця та довіра між банком та клієнтом вибудовується для довгострокових відносин, що проявляється у поширеній явища «house-bank model», коли послуги банку вбудовуються у операційну діяльність компанії, розрахунки, внутрішні трансфери та трансфери між пов'язаними компаніями і т.д. відбуваються за

допомогою банка-партнера. Також інтеграція та взаємозв'язок полягає у довгій кредитній співпраці між банками та фірмами та у участі у капіталі з боку обох сторін. Особливістю банківської і фінансової системи Німеччини є те, що інші небанківські фінансові установи (наприклад, інвестиційні фонди) додаються [20, с. 4], засновуються вже існуючими банківськими корпораціями, тобто банківський сектор безпосередньо впливає на розвиток інших секторів фінансової системи. Дослідники виділяють у банківській системі три групи банків [14, с. 6]: приватні комерційні банки, ощадні каси, кредитні спілки.

Емпірично, банківська система Німеччини характеризується наступними даними, таблиця 1.4.

Зміна основних показників банківської системи в економіці Німеччини в період
2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Кредити комерційних банків, млрд дол. США	2607	2542	2846	2641
ВВП, млрд дол. США	3356	3467	3683	3964
Кредити комерційних банків до ВВП	0,777	0,733	0,773	0,666
Кредити бізнесу, млрд дол. США	918	946	991	1050
Активи банків, млрд дол. США	7708	7836	7755	7823
Кредити бізнесу до активів банків	0,119	0,121	0,128	0,134
Вкладення банків у державні цінні папери, млрд дол. США	1112	1056	979	957
Активи банків, млрд дол. США	7708	7836	7755	7823
Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків	0,144	0,135	0,126	0,122

Табл 1.4, побудовано на основі 39, 40

Загалом, для банківської системи Німеччини за досліджуваний період можна виокремити, що позитивні тенденції, що негативні. Перший коефіцієнт відношення сукупних кредитів банків для внутрішнього ринку до ВВП коливається в межах, що є прийнятними для того, аби відзначити здорове функціонування банківської системи, її здатність до перерозподілу фінансових ресурсів в економіці. Проте ріст чи спад не мають стабільної динаміки, що говорить про чутливість та відносну

нестабільність банківської системи в контексті цього виду діяльності. Функція кредитування реального сектору, визначена відношенням кредитів бізнесу до сукупних активів банків, на тому ж рівні, що і для банківської системи США, та має динаміку зростання, за досліджуваній період коефіцієнт зріс на 12,6%. Останній коефіцієнт, що також дає характеристику структури активів банківської системи, на початку досліджуваного періоду був доволі високим, по відношенню до показників досліджуваних країн, проте має тенденцію до зменшення як раз за рахунок зменшення валових зобов'язань державного сектору до банків. Дана тенденція вказує на те, що банківська система Німеччини повертає вільні ресурси для кредитування не потреб уряду, а потреб домашніх господарств та бізнесу.

Як висновок до розділу можемо підсумувати, що банківські системи досліджуваних країн виконують свої функції, коефіцієнти хоч і відрізняються, це зумовлено специфікою рівня розвитку економіки, наявності чи відсутності інших розвинутих секторів фінансового сектору, проте вони не є нижчими необхідних рівнів, які характеризують банківську систему як здорову. Показники коефіцієнтів співпадають одне між одним для розвинутих країн з ринковою економікою, Німеччини та США, прослідковуються однакові динаміки коефіцієнтів: відношення кредитів комерційних банків до ВВП лежить в межах від 0,65 до 0,77, відношення кредитів бізнесу до активів банків лежить в межах від 0,119 до 0,136, відношення вкладень банків у державні цінні папери до активів банків лежить в межах від 0,122 до 0,158. Щодо КНР, то коефіцієнти характеристик банківської системи вказують на більші відносні об'єми кредитування та активності банківської системи, проте варто пам'ятати специфіку цієї країни, тоді причини вищих показників стають зрозумілими.

Розділ 2. Функціональна спроможність банківської системи України

2.1. Розвиток банківської системи України: тенденції та чинники

Як і для більшості суспільних сфер в нашій країні, банківська система динамічно змінювалась з моменту набуття незалежності. Під час аналізу диспропорцій, відхилень та проблем у банківській системі варто пам'ятати, що для кожного циклу поживавлень та криз були характерні різні кон'юнктурні умови, відповідно і особливості проблем, диспропорцій у банківській системі відрізнялись одна від одної в контексті різних періодів функціонування. Функціонування, ефективне воно чи ні, банківської системи впливає не лише на структуру активів банків, акумуляцію вільних ресурсів, обсяги кредитування населення чи нефінансових корпорацій, тобто кредитний ринок, а й на грошовий. Центральний банк, разом з комерційними впливають на рівень інфляції, валютний курс та суміжні явища.

Впродовж нашого дослідження розвитку банківської системи України сконцентруємо увагу на розгляді таких періодів: міжкризового періоду 2010-2013 років, кризи 2014-2016 років, їх чинників, передумов та наслідків. Період до глобальної фінансової кризи 2008-2009 років, характеризувався як період стабільного економічного зростання, що проявлялось у:

- Зростанні доходів населення, в основному через зростання номінальної та реальної заробітної плати та соціальних допомог з боку держави. У період з 2001 по 2008 рік номінальна заробітна плата зростала мінімально на 21% в середньому кожного року [23, с. 44].

- Перший пункт є прямою передумовою зростання валових заощаджень у економіці, відповідно утворюється вільний ресурс з боку населення для акумуляції банківською системою та фінансування капітальних інвестицій для реального сектору економіки. На кінець періоду росту у 2008 році, норма заощаджень складала 11,6% ВВП [24, с. 8], що було чудовою тенденцією та підґрунтям для ендогенного економічного зростання за рахунок акумуляції фінансових ресурсів не через запозичення або мінливі потоки іноземного капіталу, а за рахунок власних сил, збільшення об'ємів кредитування власної банківської системи. У цифрах це

відобразилось загальним обсягом заощаджень у населення до 156, 4 млрд. гривень у 2010 році, порівнянні до 6,8 млрд. гривень заощаджень у 2001 році [23, с. 67].

- Супутнім явищем, яке супроводжувало збільшення норми заощаджень, було збільшення обсягів кредитування банківською системою. На момент 2008 року в країні функціонувало 175 банків з сукупним власним капіталом у майже 70 млрд. гривень, майже 10% від ВВП, сукупним об'ємом активів у майже 600 млрд. гривень з яких кредитів суб'єктам господарювання та фізичним особам на 485 млрд. гривень [25, с. 11].

Проте, вищезазначені явища супроводжувались і процесами, що заклали підвалини до вразливості банківської системи: збільшення частки проблемних кредитів, токсичних активів, доларизація кредитного ринку, збільшення ризиковості моделі ведення банківської справи, збільшення частки банків зі значною часткою іноземного капіталу, інфляція.

У наслідок кризи, через зменшення рівня ділової активності, девальвації, інфляції і багатьох супутніх процесів, частка проблемних кредитів у банківській системі зросла у 2,85 разів, до 18,2 млрд. гривень за період початку 2007-го року до кінця 2008-го року. Пікове значення проблемних кредитів в структурі активів банківської системи було 84, 6 млрд. гривень у 2010 році, що представляло 11,2% усього портфелю кредитів банків [26, с. 44]. У структурі проблемних кредитів відокремлювались кредити у гривні, які не повертались через погіршення добробуту населення, та кредити у іноземній валюті, почасти це іпотечні кредити у доларах США, через девальвацію з 5 гривень за долар США до майже 8 гривень за долар США.

Також через зменшення реальних доходів (внаслідок інфляції, зменшення купівельної спроможності гривні), сповільнення ділової активності, населення вже не мало надлишкових ресурсів з доходів після поточних витрат, це спричинило виведення депозитів з банків. Загалом, банківська система втратила 25% обсягу депозитів у гривні та 19% депозитів у іноземних валютах [27, с. 16].

З боку сектору нефінансових корпорацій, зменшення прибутковості через зменшення попиту на внутрішньому ринку призвело до зменшення попиту на вільні ресурси та виведення власних з банківської системи. Відповідно, не проводиться модернізація виробництва, відбувається зношення та моральне старіння основного капіталу, залишається незмінна продуктивність праці, як наслідок, і рівень реальної заробітної плати, не зростає і добробут населення.

2010-2013 рр. можна охарактеризувати періодом часткового відновлення банківської системи. Зменшення об'ємів проблемних кредитів в кредитному портфелі до 70,2 млрд. гривень, 7.7% загального кредитного портфелю банківського сектору, що значно відрізняється від докризових рівнів.

зросла частка держави у банківській системі через рекапіталізацію банків для запобігання їх банкрутства. Так, держава на початок 2008-го року мала частку в 5,47% в загальному структурному капіталі банківського сектору, а на кінець 2013-го року ця частка зросла до 31,4% [28, с. 112]. Зазначимо, що у різних напрацюваннях частка держави у банківському секторі, його сукупному капіталі має не перевищувати 15-25% [29, 202], що обґрунтовується у дотриманні конкурентних умов на ринку, частій неефективності в управлінні націоналізованими банками.

У 2012 Національний банк України заборонив банкам видавати кредити фізичним особам в іноземній валюті, проте частка депозитів у іноземній валюті залишається і по сьогоднішній день значною – 42,3% [33, с. 127], що у разі валютних коливань спричинить переоцінку зобов'язань банківської системи, ще один системний ризик

Проте, вищезазначені ознаки відносної стабілізації ринку не повернули вкладення фізичних осіб та суб'єктів господарювання (оскільки їх не було з чого акумулювати таблиця 2.1), активи банківської системи у вигляді кредитів та зобов'язання у вигляді депозитів, почалась декапіталізація банківського сектору України.

Зміна обсягів витрат та заощаджень населення України в період 2010-2018,

млн. грн

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Витрати та заощадження - всього	1101015	1251005	1457864	1548733	1516768	1772016	2051331	2652082	3248730
заощадження	23054	30856	-2954	5378	2912	-2117	-5481	-32060	-22889
приріст фінансових активів	133304	83069	150234	110888	27868	33190	18072	62698	54436
валові заощадження	156358	113925	147280	116266	30780	31073	12591	30638	31547
частка валових заощаджень у структурі витрат	0,142	0,091	0,101	0,075	0,020	0,018	0,006	0,012	0,010

Табл 2.1, побудовано на основі джерела 30

Як бачимо частка ресурсів після задоволення усіх поточних потреб населення постійно спадає з 2010 року, що говорить про спад реальних доходів та зменшення ресурсної бази для банків для залучення депозитів.

Зміна обсягів внутрішнього кредиту України в період 2010-2020, млн. грн

	Усього	у тому числі				
		Вимоги до банківських установ, фінансових підприємств та інших фінансових установ	Вимоги до нерезидентів	з них: за іноземними кредитами, грошовими коштами	у національній валюті	у іноземній валюті
2010	860545	113216	747330	725814	388329	337484
2011	966570	144613	821958	795442	472063	323379
2012	1035593	181555	854038	810999	511271	299728
2013	1205843	241255	964587	906148	598142	308006
2014	1512703	438845	1073858	1016839	544158	472680
2015	1506408	463609	1042799	978913	431111	547802
2016	1676188	653167	1023021	997822	504138	493683
2017	1749556	715199	1034357	1015905	569874	446031

2018	1802305	711221	1091084	1072493	613356	459137
2019	1648997	659497	989500	971360	613198	358162
2020	1828303	863352	964950	943737	595825	347912

Таблиця 2.2, побудовано на основі 31

З таблиці 2.2 бачимо, що номінальні обсяги кредитування економіки України її банківським сектором зросли більше, ніж вдвічі з 2010-го року по кінець 2020-го. Такий ріст пояснюється не внаслідок того, що розпочалось активне відновлення та розбудовування банківської системи, а радше: переоцінкою активів банків внаслідок значних темпів девальвації та інфляції, особливо після 2014 року; ефектом витіснення ресурсів з банківської системи через збільшення кредитування потреб уряду – вимоги до центральних органів державного управління зросли майже у 8 разів за досліджуваний період, в той час як вимоги до всіх інших секторів економіки (домашніх господарств, нефінансових корпорацій) зросли на 29,1%, оскільки після 2018 року відбувся ще один спад кредитування. Розрив між обсягом кредитування державного сектору та всіх інших скоротився, відношення у 2010 році двох статей було 0.15, на момент 2020 року відношення стало 0,894, майже однакові обсяги. З таблиці вище також можемо почати, що обсяги кредитування всіх інших секторів економіки у іноземній валюті та гривні зближуються за досліджуваний період, що вказує на кредитні ризики у разі девальвації гривні.

Подальший період кризи 2014-2016 років характерний тим, що старі та нові проблеми у банківській системі підсилювались (певним чином зумовились) НФК сектором, який менше кредитується, віддає та отримує ресурси, населення також менше довіряє банкам і приймає аналогічні дії. Дослідження про рівень довіри до банківської системи показали, що рівень недовіри серед населення за період 2010-2015 років зріс з 36,2% до 43%, а частка населення, що частково довіряє банкам зменшилась з 14,1% до 5,9% [43, с.70].

За період 2014 – 2015 року валовий обсяг депозитів зменшився у національній валюті населення на 64 млрд. гривень та на 15 млрд. гривень депозитів у іноземній валюті. Обсяг зменшення перших пояснюється бажанням зберегти від знецінення

свої вклади у гривні, трансформуючи їх на реальні блага довгострокового користування або у іноземну валюту.

Поштовхом до кризи стала агресія РФ, анексія території, розрив і відчуження структурних частин банківської системи та реального сектору, що територіально перебували на анексованих територіях. На додачу НБУ почав «очищення банківської системи», що позбавило як і фіктивних, так і реальних ресурсів банківської системи, практично вона зазнала надзвичайної шкоди. Політика оздоровлення банківської системи мала на меті забезпечити прозорість банківської системи та відновлення до неї довіри, проте дані заходи сприяли оберненій реакції збоку населення та нефінансових корпорацій.

2.2 Порівняльний аналіз банківських систем України і зарубіжних країн

Перед порівняльним аналізом банківських системи досліджуваних країн детальніше розглянемо характеристики банківської системи України за допомогою емпіричних даних, таблиця 2.3

Зміна основних показників банківської системи в економіці України в період
2015-2020

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кредити комерційних банків, млрд. грн.	1 506	1 676	1 749	1 768		
ВВП, млрд. грн.	1979	2383	2982	3559		
Кредити комерційних банків до ВВП	0,761	0,703	0,587	0,497		
Кредити бізнесу, млрд. грн.	716	745	742	773	684	665
Активи банків, млрд. грн.	1589	1772	1865	1923	1969	2225
Кредити бізнесу до активів банків	0,451	0,421	0,398	0,402	0,347	0,299
Вкладення банків у державні цінні папери, млрд. грн.	89	248	352	412		
Активи банків, млрд. грн.	1 589	1 772	1 865	1 923		
Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків	0,056	0,140	0,189	0,214		

Табл. 2.3, побудовано на основі 30

З таблиці можемо побачити, що навіть після глобальної фінансової кризи, посткризового відновлення, агресії РФ, у 2015 році характеристика банківської системи, хоч і трохи нижче, проте відповідала стандартам здорових економік та банківських систем. На початку досліджуваного періоду відношення кредитів в економіку до ВВП становила 76,1%, що є доволі непоганим результатом та показником, що банківська система здатна вливати ресурси в економіку. Проте в наступних роках динаміка зростання номінального ВВП значно випереджала динаміку росту кредитування економіки, нові ресурси у розпорядженні не були спрямовані в економіку країни, коефіцієнт відношення кредитів до ВВП зменшився на кінець періоду до 49,7%. Щодо кредитування нефінансового корпоративного сектору, то уже на початку досліджуваного періоду відношення обсягу таких кредитів до активів банківського сектору становила 45,1%, що є недостатнім рівнем в порівнянні з досвідом розвинутих країн, а з урахуванням потреби у капіталізації виробництва для економіки, це ще жахливіші показники. Впродовж наступних років обсяги кредитування бізнесу майже не зростали (а це з урахування переоцінки кредитів внаслідок девальвації та з урахування інфляційних процесів, які збільшують номінальні виміри більшості показників у економіці), в той час як загальний об'єм активів банківської системи зріс на 21%. А у період 2019-2020 років, номінальний обсяг кредитування нефінансового сектору ще й зменшився. За увесь досліджуваний період, частка кредитів нефінансовому сектору у структурі активів банків зменшилась на 33,7%, що є негативним явищем в контексті економічного розвитку. Можемо зазначити, що внаслідок нестачі банківського кредитування для фінансування капітальних витрат, з-поміж супутніх чинників, нефінансовий сектор перейшов до квазіризикової моделі фінансування зі значними обсягами кредиторської заборгованості та низькою часткою кредитів банків у структурі зобов'язань. Останньою, проте не менш важливою є негативна динаміка обсягу боргових зобов'язань державного сектору у структурі активів банків. У 2015 частка зобов'язань держави у активах була в допустимих межах як і для розвинутих країн, проте подальша динаміка дає зрозуміти, куди переправились ресурси, які не залучають нефінансові корпорації – до ОВДП та суміжних зобов'язань.

Порівняємо коефіцієнт відношення кредитів комерційних банків до ВВП для України, США, Німеччини, КНР, рисунок 1. Бачимо, що для України та Німеччини динаміка даного коефіцієнту спадна, для Німеччини 14,2%, проте об'єми кредитів по відношенню до ВВП для України спали більш різко, 34,7%, що не може не вплинути на решту секторів економіки, зокрема реального виробничого, який потребує найбільші об'єми вільних ресурсів для модернізації виробництва, його масштабування і т.д. Для США та КНР динаміка є висхідною, хоч і за різних рівнів, що зумовлено специфікою країн, орієнтованих на ефективність з більшими потребами у виробничому капіталі та країн, орієнтованих на інновації, з іншими формами залучення додаткових фінансових ресурсів.

Динаміка коефіцієнту відношення скупних кредитів комерційних банків до ВВП досліджуваних країн за період 2015-2018 років

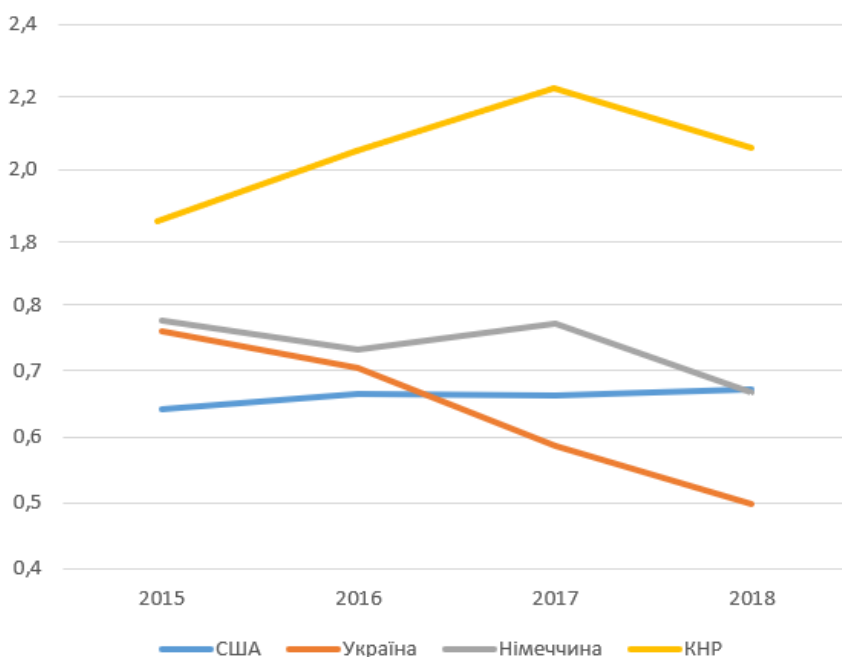

Рис. 1, побудовано на основі таблиць 1.1, 1.3, 1.4, 2.3

Подивимось на динаміку коефіцієнтів відношення кредиту бізнесу до сукупних активів серед досліджуваних країн, рисунок 2. Для США та КНР чіткої тенденції не прослідковується, значення коефіцієнтів коливаються у визначених межах, що може

характеризувати рівноважний стан між попитом та пропозицією вільних ресурсів для нефінансового сектору від банківського. Для Німеччини та України є чітко виражені тенденції, для України – спадна, для Німеччини – зростаюча. У випадку України темпи спаду– 10,9% за досліджуваний період, для Німеччини – 12,7% росту валових кредитів у структурі активів комерційних банків

Динаміка коефіцієнту відношення кредиту бізнесу до активів банків досліджуваних країн за період 2015-2018 років

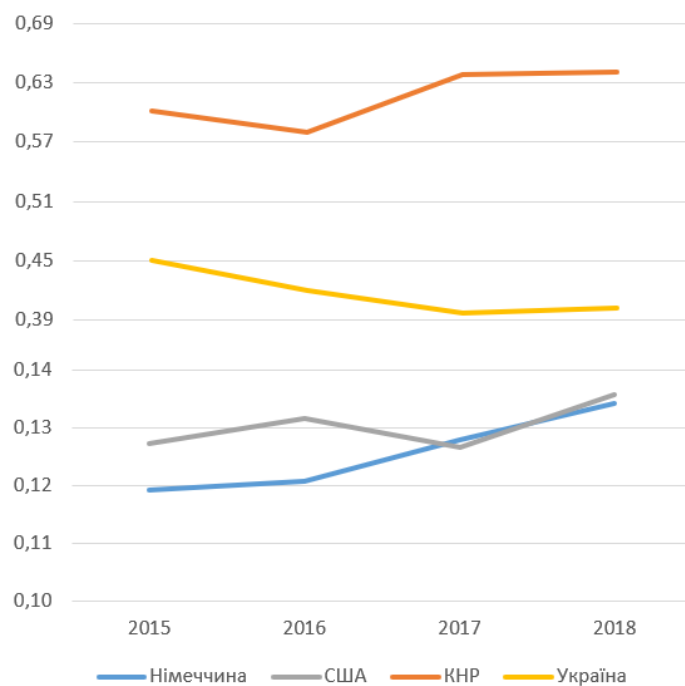

Рис. 2, побудовано на основі таблиць 1.1, 1.3, 1.4, 2.3

Порівняємо коефіцієнт відношення Вкладення банків у державні цінні папери до активів банків для України, США, Німеччини, КНР, рисунок 3. З графіку, можемо побачити чітку тенденцію, що країни зі значною роллю держави в економіці – Китай та Україна, мають висхідну, хоч і з різними темпами приросту, тенденцію коефіцієнта. Зі зростанням сукупних активів банківських систем, вкладення у державні боргові зобов'язання зростали швидше, що означає, що ресурси вилучаються з банківської системи. Для США коефіцієнт коливається в межах 0,14-0,16, для Німеччини відношення спадає, що говорить про вивільнення ресурсів банківської системи для прямих впливань в економіку.

Динаміка коефіцієнту відношення вкладення банків у державні цінні папери до активів банків досліджуваних країн за період 2015-2018 років

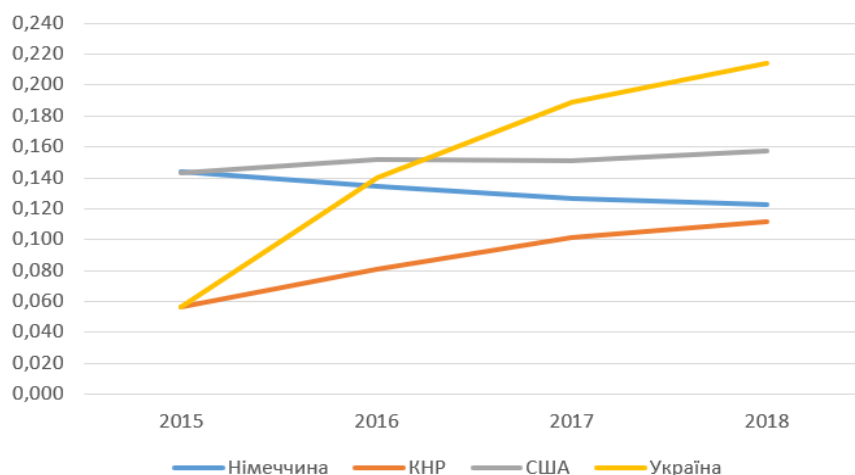

Рис. 3, побудовано на основі таблиць 1.1, 1.3, 1.4, 2.3

Як висновок по всім порівняльним характеристикам, можемо побачити зразкові країни зі здорово функціонуючою банківською системою та побачити, на відносних, не абсолютних показниках, що проблеми у банківській системи України є по всім функціональним та структурним показникам.

2.3 Структурні дисбаланси і функціональні обмеження банківської системи України

Отже, підсумовуючи викладений матеріал у підрозділах 2.1 та 2.2 можемо виокремити наступні категорії структурно-функціональних диспропорцій банківської системи України:

- Доларизація кредитних відносин. Частка кредитів, наданих у іноземній валюті, до загального обсягу кредитів резидентам на кінець 2020-го року – 36,7%. Частка депозитів, у іноземній валюті, до загального обсягу депозитів резидентів на кінець 2020-го року – 37,7%. Варто зазначити, що хоч це і не найвищі показники за останні роки, проте чіткої тенденції до зниження немає і ситуація може завжди погіршитись через економічні шоки, девальвацію і втечу агентів від національної валюти.

- Витіснення інвестицій з банківського сектору. На кінець 2020-го року об'єм вкладень комерційних банків у ОВДП становив 604 млрд. грн., у структурі активів банківського сектору це 27,1%, найбільша частка за досліджуваний період. Іншими словами, може і не на всі 604 млрд. грн, проте на певну частку, обмежились ресурси для нефінансового корпоративного сектору для капітальних витрат з модернізації, збільшення масштабів виробництва.

- Неповноцінне виконання функцій акумуляції та перерозподілу вільного фінансового капіталу. За період 2010-2020 років, сукупні активи банківської системи зросли з 1088 млрд. грн. до 2225 млрд. грн., трохи більше, ніж вдвічі, такий приріст з урахуванням інфляції та девальвації (через що валютні активи піддаються переоцінці) за даний період говорить про низькі темпи залучення нових звільнених ресурсів з інших секторів економіки. Відношення сукупних активів до ВВП у 2020 році 0,53, для порівняння у США у 2018 році це відношення становить 0,824, для Німеччини 1,97.

- Вразливість до фінансових криз

- Дисбаланс у кредитуванні потреб населення та суб'єктів господарства, частка кредитів населенню у обсязі кредитів для населення та корпоративного сектору на кінець 2020 року 0,213.

- Висока частка державних банків на ринку банківських послуг

Коли населення біднішає (таблиця 2.1, 7,5% усіх доходів населення пішло у 2013-ому році на валові заощадження, надалі ця частка лише зменшувалась) та втрачає довіру через кардинальне зменшення кількості банків у країні, то ресурсна база для залучення та трансформації ресурсів для оновлення основних фондів реального сектору рідшає. Через зменшення купівельної спроможності, девальвації національної валюти та економічні кризи у країні, населення відпрацювало модель ощадної поведінки, за якої надлишки йдуть у готівку у валюті або товари довгострокового користування, депозитні вклади у гривні, а тим більше довгострокові вклади є не вигідним та, враховуючи минулі коливання в економіці, ризиковим вкладенням своїх вільних ресурсів, які мають тенденцію до зниження.

Поширюється з 2014-го року квазіризикова модель фінансування, яка характеризується зменшенням частки власного капіталу у структурі сукупного боргу за рахунок збільшення частки кредиторської заборгованості, через процеси тінізації, офшоризації, політико-економічної нестабільності. Коли бізнес переходить на квазіризиковану модель, то він не створюватиме попит на кредитні ресурси та оновлюватиме з меншим масштабом основні фонди за рахунок власних ресурсів у розпорядженні.

Дисбаланс у кредитуванні потреб населення та суб'єктів господарства проявляється у тому, що кредитування поточних споживчих потреб населення не призводить до якісних змін в економіці, структурі виробництва, а сприяє екстенсивному розвитку через зростання сукупного попиту, не лише на товари вітчизняного виробника, а й на імпорт, останніх у структурі кредитування банківського сектору занадто багато [32, с. 57]

Посилення ролі держави у банківському секторі внаслідок збільшення частки на ринку державних банків та розміщення гарантованих зобов'язань, які є безпечним та вигідним джерелом для інвестування банківською системою, призводить до того, що банківська система позбавляється ресурсів для кредитування економіки, а залучені через боргові зобов'язання ресурси витрачаються на поточні витрати бюджету, що не сприяють довгостроковому економічному зростанню. У

наступному розділі ми намагатимемось дослідити, які структурно-функціональні диспропорції банківської системи, у кількісних та якісних вимірах впливають на економічний розвиток у країні та у якому ступені.

Розділ 3. Моделювання впливу структурно-функціональних диспропорцій на економічний розвиток України

3.1 Опис параметрів моделі

Для аналізу впливу структурно-функціональних диспропорцій на економічний розвиток пропонуємо використати модель лінійної регресії. Залежна змінна, вплив на яку буде досліджуватись – динаміка реального ВВП у гривні, оскільки даний показник показуватиме об'єктивні зміни у розвитку економіки та не включатиме у себе іншу інформацію, яка б викривляла реальну ситуацію, як, наприклад з номінальним ВВП, яке може зростати за рахунок гіперінфляції та девальвації. Якщо подавати ВВП у реальному вираженні, для співмірності також варто подавати змінні, які впливають, у об'єктивному вираженні, а не номінальному, тому у дослідженні використано більшість показників з обрахунків часток у активах банківської системи, її зобов'язаннях і т.д. Незалежні змінні, що характеризують стан банківської системи та які за припущенням впливають на розвиток економіки, пропонуємо обрати наступні: облікова ставка НБУ, частки депозитів та кредитів населення (гривневі та валютні) у активах банківської системи, частки депозитів та кредитів нефінансового сектору (гривневі та валютні) у зобов'язаннях банківської системи, частку ОВДП у активах банків, коефіцієнт монетизації економіки (грошовий агрегат М2 до номінального ВВП), відношення сукупних активів банківського сектору до номінального ВВП, процентна ставка по гривневих кредитах нефінансовому сектору, відношення депозитів банківського сектору до його валових зобов'язань, відношення ставки ОВДП на первинному ринку та облікової ставки, відношення ставки ОВДП на первинному ринку та депозитної ставки, частка непрацюючих кредитів у активах, рентабельність (норма прибутку) активів та власного капіталу, рівні інфляції та девальвації.

Пропозиція включити окремо частки депозитів та кредитів населення та нефінансового сектору, процентну ставку по гривневих кредитах нефінансовому сектору ґрунтуються на дослідженні попередніх напрацювань українських вчених, дані показники, їх тип зв'язку з залежною змінною, значимість у моделі покаже як виконання чи невиконання ролі акумуляції та перерозподілу вільних фінансових

ресурсів, кредитування для розбудови реального сектору економіки країни впливатиме на економічну динаміку. Частка ОВДП у активах банків, відношення ставки ОВДП на первинному ринку та облікової ставки, відношення ставки ОВДП на первинному ринку та депозитної ставки досліджуватиме ефект витіснення інвестицій з банківської системи та вплив чи його відсутність цього явища на економічний розвиток. Частка непрацюючих кредитів у активах, рентабельності активів та власного капіталу характеризуватимуть ефективність функціонування банківської системи, особливо цікаво дослідити такий зв'язок між змінними, оскільки у попередніх розділах були наведені дослідження, які вказують на високу частку держави у банківському секторі України та дослідження, які вказують на неефективність функціонування державних банків.

Відносні показники обрано оскільки вони краще відображають природу структурно-функціональних диспропорцій: сам по собі, наприклад, обсяг кредитів бізнесу у валюті недостатньо пояснює та відображає зміни у функціонуванні банківської системи на противагу частці обсягів кредитів бізнесу у валюті до сукупних активів банківської системи.

Період дослідження з 2006-го по 2020-й роки, такий проміжок обумовлений тим, що починаючи з цього періоду банківська система почала швидко розвиватись, відштовхуючись від сформованої правової бази, яка створювалась протягом 90-х – початку нульових. До 2006 року, на початку нульових, банківська система занадто вирізнялась від тих характеристик, яких вона набула у досліджуваній період, тож включення більш ранніх даних спотворило б зв'язки між досліджуваною змінною та незалежними факторами, які потенційно на неї впливають.

Варто також специфікувати особливість регресійного моделювання, яке полягає у тому, що оскільки період відносно незначний, це обмежує кількість незалежних змінних у початковому рівнянні регресії (передумова для регресійного аналізу, що кількість спостережень має бути більшою кількості незалежних змінних), тож досліджувалось багато поєднань незалежних змінних у регресійну модель.

3.2 Результати моделювання впливу структурно-функціональних диспропорцій на економічний розвиток

Протягом дослідження та моделювання, частина запропонованих показників були незначущими у регресійному рівнянні. Так, гривневі вкладення та кредити, що нефінансового сектору, що населення завжди у різних варіаціях моделі виявляються незначимими змінними, що зумовлено їх вразливістю до макроекономічних шоків (відповідно на даних це позначилось флуктуаціями без визначеної тенденції), тому вони не включаються до рівняння регресії. Загалом, вклад кредитної поведінки населення, частка кредитів населенню у активах банків та частка депозитів у зобов'язаннях (що гривневі, що валютні), як показав аналіз, не впливає на реальне економічне зростання. Збільшення сукупного попиту з боку населення може відбуватись і без додаткової ланки банків (а саме споживчих кредитів і т.д.), а стимулюватись активною купівлею, наприклад, нерухомості та товарів довгострокового користування. Іншими словами модель підтверджує концепцію про відкладене зростання в контексті надлишкових вкладень у низьколіквідні активи, наприклад вклади у депозити для населення.

Активи до ВВП не включаються, оскільки вони незначимі у моделі та зростають не за рахунок кредитування реального сектору, а зі збільшенням частки сумнівних активів (останнє твердження підтверджується негативним зв'язком між зростанням реального ВВП та часткою непрацюючих кредитів банків).

Не виявлено зв'язку між залежною змінною економічного розвитку та рівнем монетизації економіки, відношенням загального обсягу кредитів та загальних зобов'язань банківської системи (даний показник не виявляв певної динаміки, через що результати моделювання не виявили зв'язок), так само і з показником відношення депозитів до кредитів. Відкритим питанням можна залишити те, що гірше, визначений негативний зв'язок між явищами чи відсутність цього зв'язку за результатами моделювання. На нашу думку, якщо б вищезазначені показники мали б значимий негативний зв'язок, то можна було хоча б стверджувати, що банківська система впливає цими показниками на економічну ситуацію. У нас з моделі випливає висновок, що зміни у даних величинах ніяк не впливають на економічне

зростання, що вказує емпірично на наявність дисфункції щодо одного з найважливіших завдань банківської системи – трансмісії та трансформації фінансових ресурсів.

Не виявлено зв'язку в результаті моделювання також з відношенням ставки по ОВДП до депозитної та частки ОВДП у активах, проте, всі інші показники безпосередньо вказують на ефект витіснення та сповільнення економічного зростання від нього. Показники рентабельності також виявились незначимими у більшості варіантів лінійної регресії, однак інші фактори, змінні, що вказують на ефективність чи неефективність функціонування банківської системи – значимі.

Загалом, модель виявилась адекватною, на що вказує тест Дарбіна-Уотсона на автокореляцію залишків рисунок 3.1. Наближене до 2 значення означає, що залишки в моделі не мають чіткої тенденції і є випадковими, тобто в межах запропонованого дослідження, факторів, які впливають на економічне зростання достатньо. Показник R Square вказує на пояснюваність моделі, те, що 99,1% коливань залежної змінної пояснюється взятими факторами, незалежними змінними. Показник Adjusted R Square вказує на пояснюваність моделі, в контексті порівняння її з іншими моделями, які мають іншу кількість незалежних змінних. Значимість sig. на рівні 0.007 у ANOVA тесті вказує на адекватність вибірок та наявність взаємозв'язку між залежною та незалежними змінними.

Характеристики моделі

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
1	,996 ^a	,991	,963	,0231490	2,189

a. Predictors: (Constant), Активи банків до ВВП, Інфляція, Девальвація, Частка депозитів нефінансового сектору, валютні, у зобов'язаннях банк сект, процентна ставка по кредитах сектору нефінансових корпорацій у гривні, частка непрацюючих кредитів у активах, Ставка ОВДП до облікової, Частка ОВДП у активах банк сект, Частка кредитів нефінансового сектору, валютні, у активах банк сект, облікова ставка НБУ

b. Dependent Variable: приріст реал ВВП

ANOVA^a

Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	Regression	,186	10	,019	34,695	,007 ^b
	Residual	,002	3	,001		
	Total	,188	13			

a. Dependent Variable: приріст реал ВВП

b. Predictors: (Constant), Активи банків до ВВП, Інфляція, Девальвація, Частка депозитів нефінансового сектору, валютні, у зобов'язаннях банк сект, процентна ставка по кредитах сектору нефінансових корпорацій у гривні, частка непрацюючих кредитів у активах, Ставка ОВДП до облікової, Частка ОВДП у активах банк сект, Частка кредитів нефінансового сектору, валютні, у активах банк сект, облікова ставка НБУ

Рисунок 3.1, побудовано на основі даних додатку А

Перейдемо до аналізу результатів моделювання, рисунок 3.2. Перш за все, можемо побачити, що константа в моделі є незначимою (оскільки рівень значущості sig. є вищим за рівень 0.05, отже, є ймовірність помилитись при ствердженні, що дана змінна не є нульовою). Даний показник говорить про те, що нам не потрібно доповнювати модель іншими факторами і для пояснювальної сили достатньо обраних факторів.

Облікова ставка НБУ значима, зв'язок прямий. При збільшенні облікової ставки на 1% темпи економічного росту становитимуть 3,022%. Дані результати перекликаються з неокласичною моделлю Маккалума, яка спростовує неокейнсіанський підхід до економічного зростання монетарними заходами (останні пропонують зменшувати облікову ставку для стимулювання економічного розвитку).

Частка валютних депозитів та кредитів нефінансового сектору, валютні, у зобов'язаннях та активах банківського сектору мають прямий зв'язок з економічним зростанням. Що вказує на важливість взаємодії банківського сектору у залученні вільних коштів у нефінансового сектору та, безпосередньо, його кредитування. При зростанні частки кредитів у активах на 1%, економічне зростання становитиме 2,877%, при зростанні депозитів у структурі зобов'язань на 1%, економічне зростання становитиме 1,471%. Останній зв'язок можна пояснити через опосередковані ознаки оздоровлення банківської системи, якщо структура зобов'язань буде переорієнтована не на борги перед державним сектором та кредиторську заборгованість, а на взаємодію з приватним сектором.

Відношення ставки ОВДП на первинному ринку до облікової ставки також має значимий, обернений зв'язок, при зростанні цього відношення, тобто виплат по ОВДП відносно облікової ставки на 1%, ріст сповільнюється на 0.687%. Хоч і показник частки ОВДП у активах банків перевищив допустиму межу значимості Sig. у 0.05, проте, не значимо, що говорить про можливу значимість у інших моделях. Разом ці два показника говорять про актуальність для української банківської системи ефекту витіснення інвестицій та його негативного впливу на економічне зростання.

Процентна ставка по кредитах сектору нефінансових корпорацій у гривні має значущий обернений зв'язок, відповідно при зменшенні ставки по кредитах у гривні на 1 відсотковий пункт, реальний економічний ріст становитиме 2,91%, це один з найбільших коефіцієнтів у моделі, що говорить про важливість цього показника у економічному поступі через капіталізацію реального сектору, його модернізацію, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності.

Частка непрацюючих кредитів у активах банків має значимий та негативний зв'язок з економічним зростанням, при зростанні частки у структурі активів на 1 процентний пункт, економічне зростання уповільнюється на 0,569%. Такі результати спонукають до дослідження у яких банках найбільша частка таких кредитів, чому сформувалась така тенденція конкретно у таких банках та системі в цілому. З попередніх розділів ми бачили, що на прикладі КНР, що у дослідженнях інших

вчених, що державні банківські установи мають менші показники ефективності, рентабельності, вищі операційні витрати та вищі частки проблемних кредитів. Значимість частки непрацюючих кредитів у активах банків у моделі не дивує, оскільки в українській банківській системі поєднано дві основоположні причини такої значимості: низька ефективність державних банків та значна частка їх на банківському ринку (відповідно до звіту НБУ, частка держави на кінець 2019го року склала майже 60% у загальних активах банківського сектору, а частка непрацюючих кредитів – 56,8% у активах державних банків [44, с. 32]).

Останніми, проте не менш важливими, є показники інфляції та девальвації. Оскільки зі структури та функцій банківської системи впливає підтримання стабільного грошово-кредитного ринку (завдання центрального банку, які він реалізовує через банки на другому рівні банківської системи), то дані показники та їх динаміка прямо вказує на якість виконання банківською системою своїх функцій. З кореляційного аналізу бачимо, що зв'язки між змінними та екодинамікою значущі та обернені. Зі зростанням інфляції на 1 процентний пункт, реальне ВВП спадає на 2,43%, зі зростанням девальвації на 1 процентний пункт, реальне ВВП спадає на 3,31%.

Результати моделювання впливу запропонованих факторів на економічне зростання

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-1,362	,436		-3,127	,052
	облікова ставка НБУ	7,666	2,106	3,022	3,640	,036
	Частка депозитів нефінансового сектору, валютні, у зобов'язаннях банк сект	22,733	5,858	1,471	3,880	,030
	Частка кредитів нефінансового сектору, валютні, у активах банк сект	9,544	,958	2,877	9,965	,002
	Частка ОВДП у активах банк сект	-1,006	,380	-,704	-2,649	,077
	процентна ставка по кредитах сектору нефінансових корпорацій у гривні	-12,031	2,303	-2,913	-5,223	,014
	частка непрацюючих кредитів у активах	-,667	,186	-,569	-3,585	,037
	Ставка ОВДП до облікової	-,201	,040	-,687	-5,062	,015
	Інфляція	-,024	,004	-2,433	-6,606	,007
	Девальвація	-,014	,002	-3,311	-7,103	,006
	Активи банків до ВВП	1,002	,352	1,678	2,850	,065

a. Dependent Variable: приріст реал ВВП

Рисунок 3.2, побудовано на основі даних додатку А

Як висновок до підрозділу, можемо зазначити, що виявлені доволі незвичні результати, наприклад прямий зв'язок між зростанням реального ВВП і обліковою ставкою, що не співставляється з однією з провідних течій економічної теорії неокейнсіанства та її сучасного нащадка нового кейнсіанства.

З усіх показників депозитів та кредитів населенню та нефінансовим корпораціям у гривні та валюті, значимими у моделі для реального ВВП виявились показники депозитів та кредитів у іноземній валюті приватного нефінансового сектору. Такі дані вказують на значимість виробництва товарів та послуг всередині країни, в той час як стимулювання попиту населення його кредитуванням не впливає, ні на що, окрім як виручку імпортоорієнтованого бізнесу, який створює незначну частку ВВП в порівнянні з виробництвом повного або часткового циклу товарів всередині країни.

Віднайшлись негативні зв'язки між активністю держави у випуску ОВДП, що відображається у відношенні ставок по ОВДП відносно облікової, відповідно активності банків у вкладенні у такий стабільний та прибутковий актив. Але, окрім як покращення незадовільних показників операційної діяльності банків, дане явище не сприяє реальному економічному зростанню, що було продемонстровано оберненим зв'язком.

Процентна ставка по кредитах сектору нефінансових корпорацій у національній валюті вказала на значимість цільових програм кредитування бізнесу, необхідність для економічного розвитку сприяти цьому процесу, в тому числі, зниженням ставок по кредитах. Також виявили негативні зв'язки з показниками неефективної банківської системи, як частка непрацюючих кредитів у активах банків (особливо державних, їх частки на ринку), рівні інфляції та дефляції у економіці.

3.3 Практичні рекомендації щодо усунення структурно-функціональних диспропорцій у банківській системі України.

Практичні рекомендації, засновані на теоретичних та емпіричних напрацюваннях слід розділити на категорії, хоч вони і пов'язані і впливають одне на одного:

Рекомендації, пов'язані з діяльністю держави. Повна або часткова приватизація державних банків для зменшення частки держави у секторі банківських послуг до рекомендованих 15-25%. З урахування відносно свіжих новин про продаж частки у державному Приватбанку [45] та затвердження урядом принципів зменшення участі держави у банківському секторі, це є необхідним кроком для покращення якості управління державними банками, що займають більшу половину ринку, приведення до стандартів міжнародної практики, коли частка держави зростає лише у кризові роки для підтримання системи а потім зменшується.

Зміна боргової політики держави. Перегляд процентів по ОВДП (занадто привабливим є це джерело для вкладень банків), проведення фіскальної консолідації, введення інституційних рамок боргової, та як передумова фіскальної політики. Дані заходи необхідні для дотримання фіскальної дисципліни, стабільної, орієнтованої на сталий розвиток, боргової політики, припинення процесу витіснення інвестицій з банківського сектору та спрямування цих ресурсів на кредитування нефінансових корпорацій та стимулювання банківського сектору у знаходженні нових перспективних джерел вкладень та залучень ресурсів.

Рекомендації, пов'язані зі значною часткою проблемних кредитів. Оскільки проблеми банківської системи та їх вирішення взаємопов'язані, то приватизація у банківському секторі вплине на питання проблемних кредитів покращенням операційним управлінням приватизованих банківських структур, що є одними з найбільш носіїв цих кредитів. Також потрібно, внаслідок продовження судової реформи або її перезапуску, вибудувати інституційну інфраструктуру захисту прав кредиторів. Окрім захисту прав кредиторів, міжнародна практика довела ефективність застосування «bad banks / bridge banks» та інших інституцій для вирішення питань з проблемними активами. «bridge banks», засновані державними

органами, відповідальними за гарантування вкладів фізичних осіб та стабільність банківської системи, переймають життєздатні активи та гарантовані зобов'язання від проблемних банків для подальшого їх злиття з іншими стабільними банками. «bad banks», компанії з управління активами можуть бути, що з державною формою власності, що приватними. Вони викупувають з дисконтом проблемні активи банків для подальшого управління. Таким чином ці два механізми роботи з проблемними нежиттєздатними банками забезпечують мінімальні втрати для економіки, оскільки процес виведення банку з ринку не супроводжується різким обриванням взаємозв'язків між кредиторами та позичальниками, не вимагає значних вливань коштів з боку держави у банківський сектор, проблема вирішується за рахунок ресурсів недержавного сектору [25, с. 25]. Дана практика є чудовим прикладом вирішення проблем приватного сектору за його ж рахунок, держава у цьому випадку переймає організаторські функції. На додачу, плавне виведення з ринку банку сприятиме, без розривів чи відокремлень відносин між кредиторами та позичальниками, також сприятиме зростанню довіри населення та інших агентів економіки до банківської системи, що уже активізує вирішення інших вищезазначених проблем.

Рекомендації, пов'язані з макроекономічними показниками. Зі зміною політики НБУ з утримання фіксованого валютного курсу на інфляційне таргетування (інструментами облікової ставки, зміни норми резервування), лишається пріоритет до зменшення коливань валютного курсу, забезпечення відповідним рівнем резервів для інтервенцій на валютному ринку та утворення запасів у разі кризових явищ. Станом на початок цього року, міжнародні резерви становили 28,8 млрд. дол. США, відновившись до об'єму в середині 2012-го року. Якщо брати найменше значення у лютому 2015-го року – 5,6 млрд. дол. США, то бачимо, що у разі кризових явищ такого об'єму резервів вистачило з невеликим запасом, у 19,4%. Відповідно, динаміка до нарощування міжнародних резервів має продовжуватись для гарантування безпеки у разі криз.

Висновки

У роботі було досліджено теоретичні підходи до розуміння самого поняття банківської системи, її функцій, структури та ролі у економічному розвитку. Продемонстровано, що на прикладі першій теорій економічних циклів, що на прикладі сучасних та найбільш поширених теорій економічного зростання важливість трансмісії та трансформації ресурсів між секторами економіки для збільшення капіталоозброєності та інноваційності виробництва, ключову роль у трансмісії та трансформації ресурсів відіграє банківський сектор, оскільки він займає найбільшу частку у фінансовому ринку майже усіх країн світу. Виділено основні функції на основі попередніх напрацювань вітчизняних вчених, дані теоретичні напрацювання слугували основою для виділення критеріїв оцінки ефективності функціонування банківської системи, її структурно-функціональних диспропорцій. Разом з емпіричним порівнянням структурно-функціональних характеристик зарубіжних банківських систем одне між одним та між даними українського банківського сектору, мали можливість на основі реальних даних побачити структурні та функціональні диспропорції українського банківського сектору.

Досліджено історичну динаміку розвитку банківської системи, виділено особливості її функціонування, зазначені диспропорції банківської системи, які починали формуватися у ранній період до Глобальної фінансової кризи, проявились під час неї та продовжили закріплюватись у банківській системі у пізній період дослідження.

Змодельовано, на основі емпіричних даних банківської системи, вплив структурно-функціональних диспропорцій банківської системи на економічну динаміку України. З запропонованих характеристик сформувалась адекватна модель з залежною змінною динаміки реального ВВП та незалежних змінних облікової ставки, частки депозитів нефінансового сектору у сукупних активах банківської системи, частки кредитів нефінансового сектору у сукупних зобов'язаннях, процентної ставки по кредитах нефінансового сектору, частки непрацюючих кредитів, відношення ставки по ОВДП до облікової ставки, інфляції, девальвації.

Сформовано рекомендації з реформування банківської системи на основі значимостей та видів зв'язку між незалежними та залежною змінними, міжнародного досвіду та напрацювань вітчизняних вчених.

Список літератури:

1. Кучер, Р. Вплив банківської системи на економіку України. *Український науково-інтелектуальний простір: реалії та перспективи розвитку*, 23.
2. Шпильовий, Богдан Вікторович. "Вплив грошових агрегатів на фінансову безпеку банківської системи." *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки* 2.43 (2016).
3. Бичкова, Наталія Володимирівна, et al. "Роль банківської системи у фінансіалізації економічного розвитку України." (2015).
4. Огородник, Віра Володимирівна. "Роль банківської діяльності в соціально-економічному розвитку країни." *Фінансові дослідження* 1 (2018).
5. Дзюблюк В.О. СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ РИНКОВОГО ТИПУ “Фінанси України ”, 08’2002
6. Мордань, Євгенія Юріївна. "Сутність, роль та значення банківської системи на сучасному етапі." (2012).
7. Краснова, Ірина Вікторівна. "Роль та місце банківської системи в забезпеченні економічного зростання в умовах фінансової інтеграції." *Інвестиції: практика та досвід* 21 (2016): 63-69.
8. Меда, Наталія Степанівна. "Систематизація функцій банківської діяльності в сучасних умовах." *Вісник Університету банківської справи Національного банку України* 1 (2014): 149-152.
9. Боднарчук, О. І. *Структура та функції банківської системи в Україні*. Ірпінь., 2019.
10. Карчева, Ганна Тимофіївна. "Ефективність функціонування та перспективи розвитку банківської системи України." (2012).
11. Классики кейнсианства: в 2-х т. - Т. II. Экономические циклы и национальный доход. Ч. III-IV. / Э. Хансен; предисл., сост.: А.Г. Худокормов. – М.: Экономика, 1997. - 431 с. Електронний доступ: <http://ek-lit.narod.ru/neok209.htm>
12. Жулінська, К. М. "Взаємозв'язок банківської системи та реального сектору економіки у процесі циклічного розвитку." (2011).
13. Електронне джерело: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

14. Hackethal, Andreas, and Reinhard H. Schmidt. *Structural change in the German banking system?*. No. 147. Working Paper Series: Finance & Accounting, 2005.
15. Шапіро, В. С., and В. В. Ляшенко. "Побудова та функціонування банківських систем: зарубіжний досвід." *Молодий вчений* 12 (2016): 626-629.
16. Буряк, О. П. "Банківська система США." *Сталий розвиток економіки* 1 (2015): 233-238.
17. БАЛАНЮК, Максим Вікторович. "ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ УЧАСНИКІВ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІКАХ РІЗНИХ КРАЇН." (2020).
18. Masood, Omar, and Bruno S. Sergi. "China's banking system, market structure, and competitive conditions." *Frontiers of Economics in China* 6.1 (2011): 22-35.
19. Електронне джерело: <https://www.bundesbank.de/en/tasks/monetary-policy/monetary-policy-625914>
20. Behr, Patrick, and Reinhard H. Schmidt. *The German banking system: Characteristics and challenges*. No. 32. SAFE White Paper, 2015.
21. Електронне джерело: <https://www.federalreserve.gov/releases/h8/default.htm>
22. В. І. Міщенко, С. В. Науменкова БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ
23. Примостка, Людмила Олександрівна, Людмила Александровна Примостка, and Валентина Геннадіївна Шевалдіна. *Заощадження населення України: формування та залучення в банки*. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2014.
24. Даниленко, А. І., Зимовець, В. В., & Шелудько, Н. М. (2015). Декапіталізація фінансового сектора економіки України: причини і наслідки. *Економіка і прогнозування*, (4), 7-28.
25. Міщенко, В. І., & Науменкова, С. В. (2016). Банківська система України: проблеми становлення та розвитку. *Фінанси України*, (5), 7-33.
26. Чуб, Павло Михайлович "Проблемна кредитна заборгованість банків в Україні та світі." (2016).

27. Аржевітін, С. М., Алексеєнко, М. Д., Баріда, Н. П., Шемет, Т. С. (2017). Банківське кредитування в Україні: посткризове перезавантаження.
28. Примостка, Людмила Олександрівна "Державний капітал у банківській системі України." (2014).
29. Краснова, І. В. "Інституційно-функціональна структура банківського сектору України." *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка* 21, Вип. 1 (2016): 200-204.
30. Електронне джерело:
http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/dvn_ric/dvn%20_u/dvn_u.htm
31. Електронне джерело: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#1ms>
32. Аржевітін, С. М., Унковська, Т. Є., Баріда, Н. П., Сидоренко, О. Ю. (2017). Системна криза банківського сектору в Україні і стратегія її подолання.
33. Зимовець, Владислав. "Вразливість фінансової системи України до нестабільності на світових ринках." 2019.
34. Електронне джерело:
<http://www.pbc.gov.cn/diaochatongjisi/116219/116319/3471721/3471760/index.html>
35. Електронне джерело:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=CN>
36. Електронне джерело: <https://fred.stlouisfed.org/series/QCNPBMUSDA>
37. Електронне джерело: <https://www.statista.com/statistics/421410/banks-assets-china/>
38. Електронне джерело: <https://www.statista.com/topics/1552/banks-in-china/#dossierSummary>
39. Електронне джерело: <https://www.bundesbank.de/en/statistics/banks-and-other-financial-corporations/banks/banking-statistics-816050>
40. Електронне джерело:
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=DE>
41. Електронне джерело: <https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>

42. Електронне джерело: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial/data-sector-financial#2fs>
43. Примостка, Людмила Олександрівна "Довіра до банків: формування та відновлення." (2016).
44. Звіт НБУ про фінансову стабільність, грудень 2019
45. Електронне джерело: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/04/16/673078/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Масив для економетричного дослідження

	приріст ного ВВП	облікова ка НБУ	Частка зитів лення, неві, у в'язаннях банк.	Частка зитів лення, валютні, ов'язаннях сект.	Частка зитів нансового ору, гривневі, у в'язаннях банк.	Частка зитів нансового ору, валютні, у в'язаннях банк	Частка зитів лення, неві, у вах банк
2006	0,335	0,085	0,168	0,137	0,115	0,049	0,093
2007	0,243	0,080	0,166	0,105	0,105	0,035	0,117
2008	0,256	0,120	0,114	0,111	0,068	0,041	0,103
2009	0,095	0,103	0,101	0,113	0,051	0,031	0,087
2010	0,172	0,078	0,131	0,122	0,066	0,028	0,076
2011	0,199	0,078	0,132	0,123	0,075	0,036	0,089
2012	0,144	0,075	0,147	0,144	0,080	0,035	0,097
2013	0,080	0,065	0,183	0,130	0,088	0,031	0,102
2014	-0,062	0,140	0,132	0,143	0,081	0,039	0,083
2015	0,046	0,220	0,125	0,133	0,090	0,035	0,060
2016	0,423	0,140	0,118	0,133	0,093	0,031	0,051
2017	0,200	0,145	0,135	0,130	0,098	0,036	0,062
2018	0,262	0,180	0,151	0,125	0,102	0,040	0,079
2019	0,191	0,135	0,172	0,120	0,116	0,039	0,094
2020	0,039	0,060	0,195	0,133	0,140	0,060	0,085

Частка кредитів лення, валютні, у вах банк. сект.	Частка итів нансового ору, гривневі, у вах банк. сект.	Частка итів нансового ору, валютні, у вах банк. сект.	Частка П у вах банк.	Коефіцієн етизації оміки	Процентна ка по итах сектору нансових орацій у ні	Активи в до	Відношення зитів до в'язань
0,137	0,238	0,187	0,012	0,477		0,656	
0,143	0,227	0,173	0,009	0,543	0,130	0,857	

0,186	0,190	0,230	0,017	0,541	0,216	1,022	0,515
0,154	0,236	0,183	0,020	0,531	0,176	1,097	0,640
0,116	0,251	0,167	0,053	0,551	0,140	1,005	0,870
0,076	0,265	0,162	0,049	0,518	0,144	0,923	0,854
0,051	0,276	0,156	0,048	0,547	0,148	0,901	0,971
0,035	0,297	0,158	0,062	0,623	0,141	0,971	0,925
0,056	0,248	0,224	0,069	0,610	0,145	0,968	0,986
0,050	0,194	0,257	0,054	0,502	0,177	0,803	0,755
0,041	0,216	0,204	0,140	0,463	0,142	0,744	0,933
0,031	0,225	0,173	0,189	0,405	0,141	0,625	0,922
0,026	0,223	0,179	0,214	0,358	0,169	0,540	0,740
0,014	0,201	0,146	0,186	0,361	0,135	0,495	0,891
0,008	0,176	0,122	0,269	0,440	0,088	0,531	1,518

Відношення збитків до кредитів	Ставка ОВДП бліжньої	Відношення збитків до збитків	Частка збитків у вартості	Рентабель на активів	Рентабельні на капітал	Інфляція	Девальвація до долара, при зростанні
0,758	1,089	1,494	0,449	0,021	0,176	9,100	0,000
0,665	0,839	0,771	0,378	0,019	0,163	12,800	0,000
0,490	0,988	1,088	0,032	0,015	0,120	25,200	52, 5
0,463	1,191	1,061	0,105	-0,044	-0,337	15,900	3,700
0,569	1,341	1,274	0,111	-0,015	-0,103	9,400	-0,300
0,613	1,341	0,935	0,104	-0,007	-0,044	8,000	0,400
0,702	1,725	0,843	0,133	0,005	0,033	0,600	0,000
0,736	2,021	0,983	0,108	0,003	0,017	-0,300	0,000
0,661	0,938	1,601	0,165	-0,042	-0,320	12,100	97,300
0,730	0,597	1,640	0,229	-0,055	-0,655	48,700	50,800
0,795	0,938	1,255	0,226	-0,125	-1,222	13,900	12,200
0,884	0,722	1,058	0,319	-0,018	-0,153	14,400	4,500
0,869	0,988	1,316	0,328	0,016	0,146	10,900	-0,700
1,103	1,254	1,724	0,270	0,047	0,376	7,900	-14,500
1,421	1,700	2,364	0,193	0,028	0,217	2,700	19,400

Розраховано на основі http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/vvp/vvp_ric/vvp_u.htm,
<https://index.minfin.com.ua/economy/gdp/>, <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>